

گزارشی از کنگرهٔ شیخ طوسی*

.... در این باره چهارم که من بدعوت دانشگاه مشهد و رئیس عزیز آن، استاد عبدالله فریار برای شرکت در کارهٔ کنگرهٔ هزارهٔ امام ابی‌جعفر محمدبن حسن طوسی عالم متکلم مفسر تیزبین، ایران را زیارت کردم، احتیاجی نیست که از حسن استقبالی که از شما و مأموران دولت خود دیدم صحبت‌نمایم. برایم این افتخار بس است که همان‌روز ورودم بتهران اعلیحضرت امپراطور باوجود کارهای زیادی که دارند مرا بحضور پذیرفتند و من، به‌مراه سفیر مغرب استاد مجاهد آقای محمدالمهدی عبدالجلیل شرفیاب گردیدم و میان ما گفتگوی صدق و صراحت که تأکید ضرورت یگانگی مسلمانان است و اعتبار اینکه مسئله‌ی مرگ و زندگی برای ایران و تمام وطن اسلامی است، بعمل آمد.

بعد، بحضور سرورگرامی آقای اردشیر زاهدی وزیر امور خارجه مشرف گردیدم و از وسعت اطلاعات و احساسات صادقانه‌ی ایشان احترام من به حضورشان افزود و از جنان معاون وزیر، آقای عباس خلعتبری موضوعاتی راجع بنزدیکی عرب و ایران بدست آوردم.

و آقای سرور معظم دانشمند گرامی آقای عبدالمجید رهنما وزیر آموزش

* قسمتی از سخنرانی آقای علال الفاسی دانشمند مراکشی که بریاست کنگره شیخ طوسی

برگزیده‌شد، راجع به چگونگی برگزاری کنگره. این سخنرانی در تهران در انجمن قلم ایراد گردید.

عالی و علوم بحث مفصلی درباره سیاست دولت در تعلیم و تحقیق علمی با من داشت. می‌توانم اعجاب خود را بطرز کار و سبک تنظیم معقول این وزارتخانه که بر اساس تحقیق عمیق و تتبع فنی نهاده شده بشما تأکید نمایم که به گروهی از متخصصین و اگزار گردیده و شبانه‌روز می‌کوشند تا به بهترین وسیله حل مشکلات فرهنگ و پرورش استادان و کمک گرفتن از بهترین وسائل سمعی و بصری نمایند.

تجربه‌ای که دانشگاه اهواز بآن دست‌یابیده در نوع خود یگانه است زیرا به دانشجویان ایرانی فرصت خواهد داد که از استادان جهان در فنون مختلف فرهنگ از راه درسهای ضبط شده استفاده نمایند و در توضیح مشکلات آن، استادان با لیاقت ایرانی سرپرستی دارند.

نه دانشگاه جدید ایران، بعلاوه‌ی دانشگاههای قدیمی که بسبب قدیم تدریس علوم اسلامی و عقلی و نقلی و علوم زبان را می‌نماید با حفاظت از گرانبهارترین آثار اسلامی و بهترین مظاهر تمدن اسلامی و ثمره آن، بفرهنگ ایران نمو بخشیده است.

چقدر خوشحال هستم که برای هم‌وطنان خود تعریف خواهم کرد که علوم جدید با انواع مختلفش در این دانشگاهها بزبان فارسی تدریس میشود پزشکان، مهندسين، دانشمندان، فقها، ادبا و پژوهندگان شئون دینی همه اساساً بزبان ملی خود کار می‌کنند، و این امر، دلیل کفایت بر اعتماد بنفس این ملت که از زبانش زبان علمی و معرفت بسازد.

زبان فارسی که وسعت معانی دینی و علوم اسلامی و مصطلحات دینی و عرفانی داشته و به فردوسی و سعدی دقیق‌ترین تعبیر را داده است امروزه تازه‌ترین نظریات علمی و مصطلحات فلسفی و عقلی و تجریدی و مادی را در بر دارد و تعریف خواهم کرد که فرهنگیان این سرزمین عربی را درس خوانده و می‌توانند از آثار بزرگ آن، که چون اسلامی است مال خود میدانند استفاده نمایند.

کفایت که در موضوع علمی و عقلی با رجال علم و ادب بزبان عربی حرف

بزنی و کلیه مباحثشان را دریابی، هم چنین می‌توانی وقتی بزبان فارسی که از آن چیزی نمیدانی حرف میزنند بآنها گوش دهی و استفاده‌ی کلی از درشان بدست آوری .

زبان عربی و فارسی اینقدر باهم الفت دارند که برای تکمیل معرفت اسلامی که بنظر برادران ایرانی ما بالاتر از علم و بالاتر از ظواهر الفاظند هر دو ضروری می‌باشند .

بمشهد رسیدم و خود را در میان برادرانی که قبلاً می‌شناختم یافتم . با مردم درس‌گواری حضرت حسین بن علی رضی الله عنه در ضریح الرضا شرکت کردم و باندازه محبتی که بآل بیت گرامی که روح ملت ایران از آن سرشار می‌باشد دارند پی‌بردم .

هرچه که آراء مذاهب اسلامی در موضوع امامت و متعلقات آن باشد هیچکس نمی‌تواند از اعجاب این محبت عمیق، به پیغمبر و فرزندان او چشم‌براه عدل بودن که حد اعلاهی جهاد است خودداری نماید .

در روز افتتاح کنگره پس از تلاوت قرآن به نامه‌ی ارشاد ملوکانه توسط جناب آقای عبدالمجید رهنما و سخنرانیهای مختلفی که نمایندگان دانشگاهها و مؤسسات تعلیمی ایراد کردند گوش فرادادیم. لطف وزیر و اعضای محترم کنگره مرا افتخار ریاست کنگره هزاره طوسی داد و این، دلیلی میباشد بر اینکه فرهنگ اسلامی تعصب نمی‌شناسد و همچنین محبت گرانی که میان دو کشور ما وجود دارد بزرگتر از این است که فقط نمودار تعارف باشد .

کنگره شش‌روز ادامه داشت، چهار اجتماع عمومی و شش کمیته تشکیل گردید که تمام وقت کار میکرد و در آن هشتاد و سه سخنرانی توسط دانشمندان ایرانی و خارجی ایراد شد که بر تحقیق درباره نظریات طوسی و عصر وی، و مسائل فلسفه و کلام، تفسیر، حدیث، فرق و مذاهب و اصول آنها و آثار چاپ شده و خطی طوسی و کتابخانه‌هایی که این نسخه‌ها را دارد مبتنی بود .

هر گروهی درخواستهای مربوط به فرهنگ اسلامی و همکاری برای احیای

آثار اسلامی را پیشنهاد کرد و در آخرین جلسه شرکت‌کنندگان در کنگره آنچه را از آن میان لازم دانستند پذیرفتند. در نظر من از مهمترین تصمیمات پذیرفته شده دونکته بود:

اول - اعلان کنگره بر اینکه مسلمانان ملت واحدی میباشند و قرآن آنها یکیست که درسینه‌ها محفوظ مانده و در مصاحف مدون گردیده، و بر آن‌هاست که باهمدیگر همکاری و پشتیبانی نمایند الخ... ارزش این اعلان اعتراف به اساس یگانگی وحدت بزرگ اسلامی که وحدت ملت و وحدت قرآن و دور کردن تمام دسیسه‌های توطئه‌کنندگانی که اغلبشان بیگانه میباشند تا بقلط درگمانها آورند که دو قرآن وجود دارد یکی قرآن شیعی و یکی قرآن سنی و زیادت و نقصانی در کتاب خدا هست که طوسی در مقدمه‌ی کتاب خود التبیان فی تفسیر القرآن اول کسی بود که این ادعا را رد کرد.

نکته دوم - ضرورت توجه بتدریس لغات اسلامی مخصوصاً زبان قرآن و علوم آن در تمام دوران تعلیم ابتدائی و متوسطه و عالی.

این امر برای ایران راجع به لغت قرآن و علوم آن واقعی است هر چند بعضی اختلافات سیاسی متعصبین را واداشته که بر بی‌نیازی از زبان عربی در قسمتی از دوران تحصیلی تبلیغ نمایند.

همچنین، برادران ایرانی ما مخصوصاً دانشمندان و استادان دانشگاهها در تأکید تعلق مسلمین به تحصیل زبان قرآنی و علوم آن حریص بودند و استمرار وجود آنرا در کنکورهای دانشگاه خواستار میشدند.

فرصت این اجتماع را غنیمت می‌شمارم، در درجه اول، ندائی بکشور خود «المغرب» و تمام کشورهای اسلامی در مشرق و مغرب بدهم تا در راه تحقق این دونکته که برای تفاهم و تضامن اسلامی ضروری میباشد قدم بردارند.

برادران من، خواهران من! بزرگترین خاطره‌هائی که در حین گفتگو در جلسات کمیته‌ها و در جلسات و در کنگره در من اثر گذاشت. اطلاعات عمیقی بود که دانشمندان و بزرگان شما دارند و پای‌بندی استادان قدیم و جدید شما و علمای

دینی و دانشمندان دانشگاهی به خواندن علوم عقلی و نقلی اسلامی است. این علوم در اغلب دانشگاههای اسلامی ضعیف گردیده ولی الحمدلله در نزد شما بفضل تعلق کسورتان به اسلام و جدیت علمای شما بر حفاظت از مراکز علم و تحصیلات قدیمه هنوز قوی و استوار بجا مانده است.

شمانونه‌ای هستید که باید مسلمین بآن اقتدا نمایند. مسلمانی که نباید علوم امروزه و فنون، آنها را از علوم اسلامی و فکر اسلامی بازدارد.

من عضو کمیته کلام و فیرق و فلسفه بودم و سخنرانی‌هایی که در آن ایراد شد و بحث‌های پیرامون آن را تتبع کردم. کتمان نمی‌کنم شگفتی و اعجاب خود را علمای دین خصوصاً آنانی که نظریات ارسطو و سقراط و افلاطون و فلوطین را بهمان سادگی شرح میدادند که نظریات علی و حسن بصری و واصل و هشام بن الحکم و طوسی و اشعری را بدون اینکه از بحث درباره عبده و جمال‌الدین یا برتراند راسل و سارتر و مارکنی غفلت ورزند. آنها علمانی هستند که با سلاح معرفت و حافظه پر نشاط مجهز هستند و هیچ رای و نظری از حقانیت آنچه در قرآن و سنت است بیشتر جلب نظرشان را نمی‌کند. مباحثه من با آنها الحمدلله قوی بود زیرا مجالی برای تحصیل و یادگیری پیدا کردم چنان دریافتم که اگر بعضی مسائل سیاسی و تاریخی را استثنا نمائیم هیچ فرقی بین شیعه و سنی نیست مخصوصاً بعد از اینکه امروز عقلهای ما برای تحصیل و گفتگو و گوش-فرادادن بهر رای و نظری باز شده است. ساعتهایی را که با این دانشمندان بزرگ و دکترهای استاد دانشگاه که بالاترین گواهینامه‌های معروف دنیارا دارند و در عین حال در علوم اسلامی نقش بسزائی دارند سرگرم بودم فراموش نمی‌کنیم. ایشان دارای حسن نیت و سرعت خاطر و آماده برای استشهاد به اقوال شعرای عجم و عرب و به حکایات، می‌باشند.

آرزو دارم این بزرگواران و نامداران فکر و هدایت، درود و احترام و علاقه‌ی مرا بپذیرند.

دیروز زیارت شهر قم و دانشگاه اسلامی قدیمی آن، که شش هزار

دانشجوی آن بطریقه قدیم استاد و کتابش را خود انتخاب می‌کند مشرف گردیدم. خدا را شکر کردم که میراث ما هنوز زنده و قابل لمس مانده و دانشمندان صالحی هستند که تجارت و جاه، آنها را از ادامه تحصیل و تبلیغ رسالت اسلامی باز نمیدارد که: « من كل خلفٍ عدول ينفون عنه تحريف الفالین... » برغم قلب‌کنندگان گمراه و تفسیرهای نادانان.....

... در پایان، ضرورت همکاری را تأکید می‌نمایم تا مواعیتی که جلوی تحقق بخشیدن اتحاد اسلامی قرارداد برداشته شود و بکمال صراحت و محبت صادق می‌گویم باید مغرب و ایران دست بدست بانجام نزدیکی بین شما و همسایگان از کشورهای عربی بکوشند تا باهم در راه هدف منظور قدم برداریم چقدر برایم خوش است کلمه‌ای را که جابر بن حیان گفته و استاد بزرگوار آقای دکتر نصر رئیس دانشکده ادبیات دانشگاه تهران برایم تعریف نمود، نقل‌نمایم: « خداوند برای درها دو کلید خلق کرد، یکی را در دست عرب و دیگری را در دست فرس قرارداد اگر عرب و فرس از هم جدا شوند این دو کلید گم شده و درها همچنان بسته خواهد ماند .

خداوند در توحید و طاعت خود ما را بهم پیوند داده . آمین .

